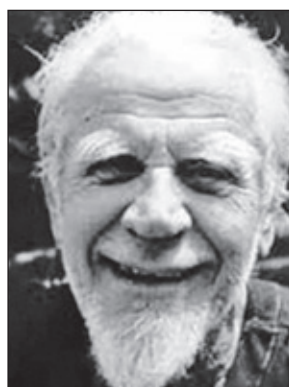

Pater Brennekers gedachtegoed (1)

Onderstaande tekst is door Siebe Sonnema samengesteld en gearrangeerd, maar verder geheel toe te schrijven aan pater Brenneker zelf. Map Diemont Koiter is de fotograaf van de hier toegevoegde foto's. Sonnema: „Mijn doel in het kader van Curaçaose vertellingen is lezers te laten delen in de wijsheden van deze mensen.”

Wie korte tijd verblijft onder een vreemd volk.... Pater Brenneker.

DOOR SIEBE SONNEMA

De uitspraken van Brenneker

Wie korte tijd verblijft onder een vreemd volk, kan er weinig zinnigs over zeggen”, was een van de vele uitspraken die pater Brenneker deed. Maar als iemand zich gedurende het grootste gedeelte van zijn leven tot het uiterste heeft ingespannen om ‘dieper door te dringen in de ziel van de Curaçaose bewoners, hun levenswijze, hun manier van denken en voelen’, dan was dat pater Brenneker. Een toegewijde pastor die in begrijpelijke woorden getuigde van zijn christelijke waarden. Met als bijzondere dimensie zijn grote liefde voor de Curaçaose mens en natuur, onlosmakelijk

vervlochten met al zijn observaties en overdenkingen. In de tweede helft van de vorige eeuw zag men pater Brenneker dagelijks op veel plaatsen van Curaçao. Niet alleen in de kerk of in Willemstad, maar vooral in de arme buitendistricten. En in de minderbedeelde buurten waar zijn stichting Pan pa mi Ruman bij uitgiftepunten gratis brood uitdeelde. Hij was een gewaardeerde publieksfiguur, bekend bij vele generaties eilanders, ook niet-katholieken.

Zijn denkbeelden en godsdienstovertuiging droeg hij met tomeloze energie uit, zoals vervat in zijn uitgebreide oeuvre. In het voorwoord van zijn bundel Curaçaoensia uit 1960 betoogde hij dat Curaçao rijk was aan cultuur. Het omgekeerde van zijn stelling van twintig jaar eerder, zoals hij ruitelijk toe-

gaf. Hij voegde hier in typerende bescheidenheid aan toe (Kredo 326) dat hij de eilanders nog steeds niet kende:

Wie prediker moet niet voorkauwen hij moet de mensen laten denken

Voor alles was hij herderlijk,

waarbij hij de traditioneel voorgeschreven liturgie op moderne wijze aan zijn parochianen uitdroeg (Kredo 617):

Een prediker moet niet voorkauwen hij moet de mensen laten denken

Hij zette hiertoe aan met aansprekende voorbeelden van uiteenlopende morele vraagstukken. Iedereen op het eiland kent bijvoorbeeld de destructieve houtvraat van huizen door de komehein (termiet), tot bijna Bijbelse omvang. Brenneker verwerkte dat in een begrijpelijke metafoor in zijn uitleg (Kredo 654) van Efeziërs 2:2 „E maneranan di pensa ei ta mesun peligroso pa un Kristian ku komehein ta pa un kas di palu: Schakel de twijfel uit en je laat de geloofswaarden over aan de witte mieren.”

Hij was begripvol en mild naar zijn parochianen toe, want hij kende het menselijk feilen als geen ander. Zoals hij dat met humor benaderde (Sambumbu Deel 7): „Dichtbij een kerk, onder een boom zaten vijf mannen te praten, gezellig. Wetend dat geen van vijven ooit naar de kerk ging, stelde ik hun na een tijdje de vraag, eens eerlijk te zeggen hoe ze mijn preken in de vroegmis van zondag

vonden. Nou, buitengewoon. Daar heb je tenminste wat aan. U preekt echt uit het hart. We luisteren er met genoegen naar. Ik: ‘Maar ik ben niet van deze kerk en preek hier nooit.’”

Zijn godsdienstig appèl vervat in Curaçaose cultuurhistorische wijsheden droeg hij ook buiten de kerk fervent uit in zijn radioprogramma's. Tweekalig bediende hij zijn gehoor in ‘Morde supra’, ‘Chi ku cha’, en ‘Kom luister even’. Met overwegend lichtvoetige maatschappelijke actuele thema's - vaak geplaatst in historische context - om zijn toehoorders te prikkelen. In tolerant zijn, in onderling te betrachten naastenliefde en streven naar wederzijds begrip. En hij overbrugde misverstanden (Curaçaoensia 235) op een eiland waar tientallen etnische groepen naast elkaar leefden: „In tegenstelling met het Nederlands, is het gebruiken van Gods naam bij wijze van uitroep, in het Papiaments beslist geen misbruik, maar een teken van geloof: Ai Dios! Ai Dio! Ai Dios! Hesú! Hesús! Hesús! Dit laatste is een afkorting van Hesus sea bendiciona, Jezus zij gezegend. Abemaria komt van Ave Maria. Kren Dios naar de kerk ging, stelde ik hun na een tijdje de vraag, eens eerlijk te zeggen hoe ze mijn preken in de pastorale werk verdiepte

pater Brenneker zich in de orale geschiedenis van de Curaçaoënaars. Zijn gesprekken met de directe nazaten van voormalige slaven registreerde hij op tapes, waarna hij delen daarvan publiceerde in Benta en Curaçaoensia.

Hiermee ontstond voor het eerst in de geschiedenis van de Antillen een helder, onbevooroordeeld beeld van gebruiken, gewoontes en het volksgeloof door de eeuwen heen. Een mengeling van oude Afrikaanse en indiaanse godsdiensten, vermengd met universele zedenopvattingen en levenslessen. De overwegend katholieke Curaçaoënaars lieten zich in Brennekers tijd nog altijd inspireren door hun eigen volksgeloof. Het gaf hun hoop, bemoedigde en troostte. De pater benaderde dit pragmatisch (Curaçaoensia 238): „Geloof en bijgeloof gaan dikwijls broederlijk samen. Zo zei een vrouw: ‘Oude mensen hebben mij geleerd: een hoefijzer in de drempel van de deur en een crucifix aan de wand beveiligen je tegen het binnendringen van kwade geesten.’” Zolang dit bijgeloof dus niet overging in het verboden praktiseren van bruha, werd het geestelijk leven te meer versterkt. Opmerkelijk is wel dat hij iemand citeert, maar of dit ook zijn eigen overtuiging was?

Ogenscheinlijk misschien rekkelijk, maar als katholieke priester in het uitdragen van de traditionele leer van de kerk, ging hij zeker niet in alles mee.

Bij de uitgave van Curaçaoensia, was de subtitel dan ook expliciet ‘folkloristische aantekeningen’. Geen alternatieve catechese of anderszins referte aan de kerkelijke dogma's, maar de pure vastlegging van zijn etnografische speurtocht. Zijn bevindingen tekende hij op zonder eigen filologische interpretaties of beoordeling. In de latere uitgave van zijn tiendelige serie Sambumbu waarin al zijn observaties samenkwamen, benadrukte hij (in deel 7) dat het zijn primaire doel als amateur cultureel-antropoloog was, om ‘goed waar te nemen’.

Uit zijn werk spreekt zijn vooruitstrevende maatschappelijk engagement in het onvermoeibaar aandacht vragen voor de emancipatie van de vrouw en rechtvaardiger inkomensverdeling. Zijn in die tijd met ‘rood’ of ‘links’ aangeduide standpunten hebben ongetwijfeld tot weerstand geleid. Niet alleen bij de aangesproken bevolkingsgroepen maar waarschijnlijk ook binnen de Rooms-Katholieke Kerk. Niemand kon echter om zijn terecht observaties heen. Men wist hoe de kardinaal deugden hem in zijn christe-

lijke overtuiging leidden, niet zijn persoonlijke (voor)oordeelen. Bij voortdurende appellerend aan medemenselijke verantwoordelijkheid. Hij werd gewaardeerd en gerespecteerd omdat hij nooit per se radicaal was of mensen kwetste.

Kritisch was hij over het achterblijven van de vermaatschappelijking van de kerk als instituut. Met een knipoog naar de farizeeërs, maar met gedurfde onderliggende boodschap verwoordde hij dat in Kredo 344: „Kristus bouwde zijn kerk op twaalf masbangu-visser. Niet op Schriftgeleerden.” Het

merendeel van de Curaçaose bevolking was belijdend rooms-katholiek, verenigd in trouwe kerkgang naar de vele godshuizen verspreid over het eiland. Maar in de jaren zestig ontstond echter dezelfde ontkerkelijking zoals elders in de wereld. Dat bracht deze pastor in hart en nieren tot zijn eigen pragmatische oplossing, misschien ook de expliciete aanbeveling (Gedachten en Gedichten 1, 86) aan zijn medepastores:

De straat, de straat, de straat, dat is voor mij apostolaat

vraag mij niet waar dat staat voor mij is de kerk niet de kerk, maar de straat

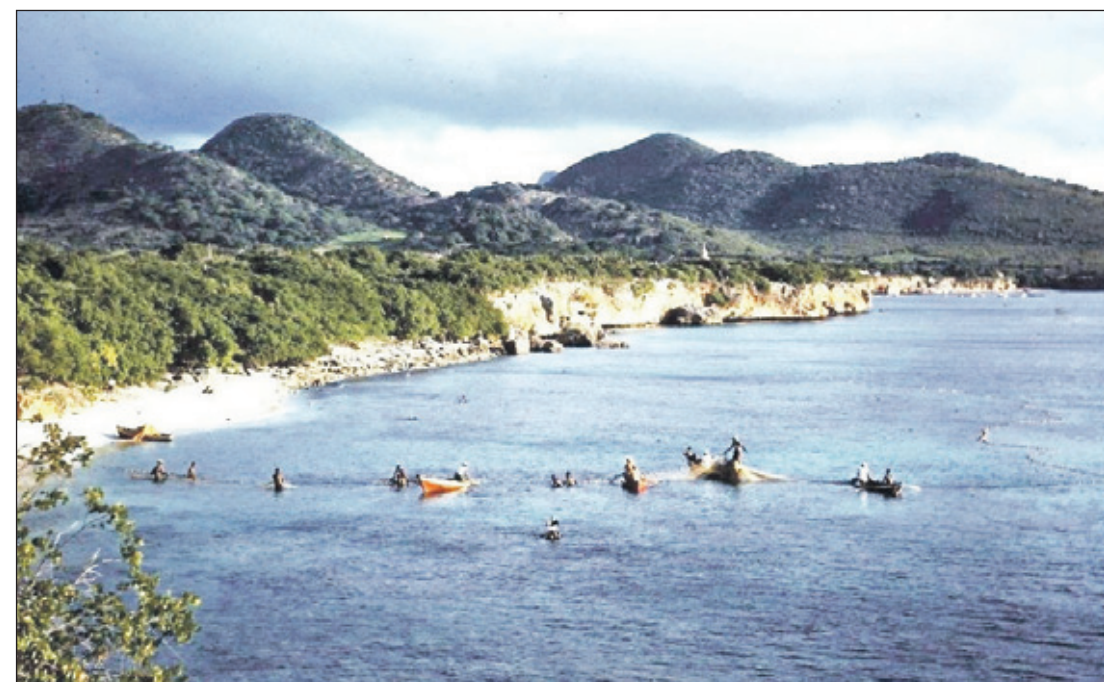
In de jaren zestig verscheen in de kranten in zijn rubriek Curaçaoensia regelmatig zijn ‘accentjes van ons land en volk’. Pater Brennekers gedachtegoed is tijdloos en universeel, het verdient de hernieuwde aandacht van generaties Curaçaoënaars na hem. Om dit te visualiseren is gebruikgemaakt van dia's uit de jaren vijftig, vastgelegd door amateurfotografe Martje Koiter die tegelijk met de pater aanlandde op het eiland.

„De straat is voor mij apostolaat.”

Een prediker moet niet voorkauwen.

Kristus bouwde zijn rijk op 12 masbangu-visser.

„Maar ik ben niet van deze kerk en preek hier nooit.”

Martje Koiter had een scherp (camera) oog in 1943-1955.